

THE BANKRUPTCY OF ASSURANCE-REASSURANCE FIRMS IN TRANSBORDER INSOLVENCY

Viorel Găină, Prof., PhD and Alexandru Mihnea Găină, Lecturer, PhD – University
of Craiova

Abstract: Globalization is a phenomenon with multiple cross-border, economic, social and cultural relations. The insurance market conquers an important part of the global market and competes to the sustaining of the economic and social aspects of global society.

The cross-border connections of the insurances needs an adequate legal treatment, especially when the players of the insurance market reach positions of financial difficulties.

The bankruptcy of the insurance/reinsurance companies with cross-border connections has a special settlement in the Law no.85/2014 concerning the procedures of insolvency preventing and of insolvency.

The feature of the mentioned settlements are: the analysis of the competence and of the applicable law; the ability of informing and observance of the rights of the insurance creditors; the establishment of the rules applicable to the branches from other member states of the European Union with headquarter in Romania and in third countries.

Keywords: globalization; cross-border insolvency; insurance/reinsurance companies; bankruptcy.

I. Asigurările și valențele lor transfrontaliere

1. Geneza și evoluția asigurărilor

Practica asigurărilor își are geneza în perioada antichității și este la fel de veche ca solidaritatea umană¹.

Există documente care atestă încă de acum 6500 de ani că pentru a preveni diversele evenimente naturale dăunătoare (inundații; cutremure; etc.) meșteșugarii pietrari din Egipt au constituit un fond de întraajutorare. O idee similară atestată prin documente a existat și în Palestina privind compensarea² unei daune provenite din pierderea unor animale domestice ca urmare a furtului sau a uciderii acestora de animale sălbatice, în sensul că o asemenea pierdere va fi înlocuită dintr-un fond mutual (ex: ”fiecăruia dintre noi căruia i-a pierit un măgar prin hoți sau prin animale sălbatice îi vom procura un altul”). Grecia antică și Roma au avut și ele o instituție juridică denumită ”foenus nauticum” prin care se proteja o eventuală pierdere a mărfurilor transportate pe apă³. Proprietarul mărfurilor primea o sumă de bani ca împrumut pe care o restituia dacă vasul ajungea la destinație în condiții corespunzătoare.

Evul mediu a marcat un progres în materie de asigurări deoarece au apărut primele polițe de asigurare materializate în scris. Contractele de asigurare au început să fie redactate de notari iar riscurile⁴ pentru evenimentele cauzatoare de pagube se refereau la calamități naturale, incendii, ricurile mării, confiscări ori alte cauze.

În epoca modernă asigurările au cunoscut o mare dezvoltare. Londra a devenit un puternic centru al asigurărilor. S-a înființat ”Camera de Asigurări” (1576) iar Parlamentul englez a adoptat o hotărâre prin care s-a precizat că despăgubirile din asigurare trebuiau supuse sancțiunilor legale⁵. A

¹Sferdian, I., *Dreptul asigurărilor*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 1.

²Popescu, D., Macovei, I., *Contractul de asigurare*, Ed. Junimea, Iași, 1992, p.9.

³Sferdian, I., *op.cit.*, 2007, p. 1.

⁴Ciurel, V., *Asigurări și reasigurări. Abordări teoretice și practice internaționale*, ED. C.H. Beck, București, 2000, p.7.

⁵Sferdian, I., *op.cit.*, 2007, p. 3.

fost deasemenea introdusă printr-o hotărâre a Palamentului englez obligativitatea clauzelor din polița emisă de societatea Lloyd's pentru toți asiguratorii maritimi.

Tot în Anglia au fost înființate în secolul XVII-XVIII companii de asigurare pentru imobile⁶ împotriva riscului de incendii (ex: Frindley Society; Sun Fire Office; etc.).

Astăzi asigurările au la nivel global o piață foarte mare și diversificată și sunt deținute de companii multinaționale (ex: ING Group; Groupama asigurări; Vienna Insurance; Unicredit Insurance; etc.).

În România primele⁷ forme de asigurare au fost realizate pe baze mutuale de asociații constituite în acest sens în Transilvania în secolul al XIV-lea pentru protecția meseriașilor de riscurile de incendii și pentru cauză de viață.

Adevăratele asigurări au apărut în epoca modernă când a fost înființată prima societate de asigurări "Dacia", în anul 1871.

Au apărut după aceea și alte societăți de asigurare, până în anul 1990, asigurările având o evoluție lentă (ex: Agricola; Asigurarea Românească; RAAS - ADAS; etc.). După anul 1990 au fost înființate societăți de asigurare prin transformarea ADAS (ex: ASTRA SA; CAROM SA; Asigurarea Românească SA) și au apărut și altele noi (ex: Carpatica Asig SA; Uniqua Asigurări SA; Omniasig SA; etc.).

În anul 2016 piața asigurărilor din România a înregistrat un volum de prime brute subscrise (PBS) de 10,05 miliarde lei, cu 10% mai mult față de anul precedent⁸.

2. Ce sunt asigurările, care este scopul lor și ce funcții au?

2.1. Noțiunea de asigurări. Conceptul de asigurare are valențe tehnice, economice și juridice⁹. Asigurarea este o operațiune complexă în care sunt implicate mai multe entități¹⁰ (asiguratorii; asigurații; intermediarii; autorități statale; etc.).

Asigurarea este operațiunea prin care un asigurator constituie în baza principiului mutualității un fond de asigurare la care contribuie un număr de asigurați care sunt expuși la producerea anumitor riscuri, din care îi indemnizează pe cei care suferă un prejudiciu pe seama acestui fond alcătuit din primele încasate și din celelalte venituri rezultate din activitatea desfășurată (art. 2, lit. a, pct.1 din Legea nr.32/2000).

Mutualitatea și indemnizarea sunt principiile care guvernează reglementarea în materie de asigurări.

2.2. Scopul asigurărilor. Asigurările au ca scop combaterea efectelor adverse ale riscurilor și protecția financiară a asiguraților. Nevoia de protecție a persoanelor fizice și (sau) juridice împotriva unor evenimente neprevăzute cu potențial dăunător este o realitate de necontestat și un imperativ al menținerii existenței și evoluției societății.

În consecință, scopul asigurărilor este atât pentru protejarea unui interes general social cât și a unuia individual pentru diferitele categorii de persoane.

2.3. Funcțiile asigurărilor. Asigurările îndeplinesc multiple funcții care sunt subordonate scopului și imperativelor generale sau individuale ale asiguratorilor ori asiguraților.

Principalele funcții¹¹ ale asigurărilor sunt: compensarea financiară a pierderilor; prevenirea pagubelor; funcția financiară; funcția de economisire; funcția de reducere a costurilor statului; funcția de promovare a comerțului invizibil.

3. Formele de organizare a asiguratorilor și tipurile de asigurări

Asiguratorii sunt organizați pe piața asigurărilor în forma societăților pe acțiuni cu personalitate juridică ori fonduri mutuale sau sucursale care aparțin unor societăți mamă.

⁶Constantinescu, A., D., Dobrin, M., Ungureanu, M., A., Grădișteanu D., *Tratat de asigurări*, Ed. Semne'94, 1999, p. 17-19.

⁷Popescu, D., Macovei, I., *Contractul de asigurare*, Ed. Junimea, Iași, 1982, p.16.

⁸<http://www.lasig.ro>

⁹Sferdian, I., *op.cit.*, 2007, p. 12.

¹⁰Bufan, R., și alții, *Tratat practic de insolvență*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p.883.

¹¹Ciurel, V., *op.cit.*, 2000, p.29; Sferdian, I., *op.cit.*, 2007, p.17.

În funcție de domeniul¹² pentru care se fac asigurările, acestea sunt de mai multe tipuri: asigurări de bunuri; asigurări de persoane; asigurări financiare; asigurări maritime; asigurări de transport rutier; asigurări de aviație. În cadrul fiecărei categorii există clasificări și subdiviziuni ale tipurilor de asigurări.

4. Globalizarea pieței asigurărilor și insolvența transfrontalieră

Piața asigurărilor are valențe transfrontaliere. Ea este o piață globală și o componentă a globalizării. Asigurările sunt interconectate la libera circulație a bunurilor, capitalurilor și persoanelor, care se desfășoară în sistem global.

Într-un asemenea context și actorii pieței asigurărilor, adică asigurătorii, reasigurătorii și intermediarii operează transfrontalier față de sediul lor de origine sau față de locul încheierii contractelor de asigurare. Fiind într-o asemenea postură adică în raporturi de drept internațional privat, atunci când ajung în situație de insolvență aceasta este supusă tratamentului transfrontalier, adică unei proceduri cu unul sau mai multe elemente de extraneitate, care poate consta în puncte de lucru, bunuri, sedii secundare pe teritoriul altor state decât cel al societății mamă. Creditorii pot fi din alte state decât debitorul sau partenerii de afaceri ai debitorului pot avea domiciliul sau sediul în alte state decât cel în care acesta își are centrul său decizional.

O situație specială în materie de insolvență transfrontalieră o constituie falimentul societăților de asigurare/reasigurare, care are nevoie de un tratament juridic adecvat pe fondul raporturilor de drept internațional privat, în care se poate afla debitorul cu un asemenea obiect de activitate.

II. Falimentul societăților de asigurare/reasigurare în insolvența transfrontalieră

1. Domeniul, informarea și drepturile creditorilor de asigurări

1.1. Domeniul de aplicare, competențe și legea aplicabilă

a. Câteva elemente preliminare. Societățile de asigurări aflate în dificultate financiară sunt supuse unui regim juridic¹³ specific privind redresarea financiară, falimentul, dizolvarea și lichidarea voluntară.

Există din partea legiuitorului o anumită grijă¹⁴ privind patrimoniul societăților de asigurare în scopul protejării asiguraților și a celor vătămați.

Redresarea este regula iar falimentul este excepția în materie de asigurări. De aceea, societățile de asigurare trebuie supuse ”administrării speciale” în scopul redresării, prin măsuri luate de Autoritatea de Supraveghere Financiară, care și coordonează această procedură.

Procedura falimentului societății de asigurare/reasigurare este excepția și se poate deschide la cererea Autorității de Supraveghere Financiară, a societății de asigurare/reasigurare sau la cererea creditorilor. Ea se desfășoară atunci când nu există elemente de extraneitate după regulile cuprinse în Legea nr.85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență (art.242-272).

Atunci când falimentul societății de asigurare/reasigurare are valențe transfrontaliere regimul juridic al acestuia este supus dispozițiilor din Titlul III ”Insolvența transfrontalieră”, Capitolul V denumit ”Reglementarea raporturilor de drept internațional privat în domeniul falimentului societăților de asigurare/reasigurare” (art.323-336 din Legea nr.85/2014).

b. Domeniul de aplicare. Regulile specifice de reglementare a raporturilor de drept internațional privat din domeniul falimentului societăților de asigurare/reasigurare sunt aplicabile următoarelor tipuri de raporturi: falimentului societăților de asigurare/reasigurare persoane juridice române și a sucursalelor acestora cu sediul pe teritoriul altor state membre ale Uniunii Europene,

¹²Ciurel, V., *op.cit.*, 2000, p.215 și urm; Sferdian, I., *op.cit.*, 2007, p.20.

¹³Legea nr.503/2004 privind redresarea financiară, falimentul, dizolvarea și lichidarea în activitatea de asigurare, publicată în Monitorul Oficial nr.1193 din 14 decembrie 2004.

¹⁴Cărpănu, S.D., Hotca, M.A., Nemeș, V., *Codul insolvenței comentat*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p.1594.

aflate în stare de insolvență; falimentului privind o sucursală situată într-un stat membru și aparținând unei societăți de asigurare/reasigurare al cărei sediu este situat într-un stat terț.

Prin aceste reglementări speciale se instituie o excepție de la principiul teritorialității legii române.

c. Competența materială și teritorială privind aplicarea procedurii falimentului societăților de asigurare/reasigurare. Aplicarea falimentului societății de asigurare/reasigurare cu sediul în România dar cu sucursale în alte state membre ale Uniunii Europene este de competența¹⁵ materială exclusivă a instanțelor naționale dacă procedura s-a deschis în România. Este competent în această situație tribunalul ca instanță din sistemul judiciar.

Competența teritorială aparține tribunalului în raza căruia și-a avut sediul social în ultimele șase luni societatea respectivă.

Nu are relevanță în deschiderea procedurii și a competențelor dacă s-a luat sau nu vreo măsură de redresare.

Legea aplicabilă procedurii respective este legea română.

d. Recunoașterea hotărârii și a efectelor acesteia. Hotărârea de deschidere a procedurii falimentului societății de asigurare/reasigurare persoană juridică inclusiv a sucursalelor acesteia din statele membre este recunoscută¹⁶ fără o altă formalitate pe teritoriile tuturor celorlalte state membre. Ea își produce efectul în aceste state de îndată ce decizia își produce efectele în statul român.

e. Competențele speciale ale lichidatorului judiciar. Lichidatorul judiciar desemnat poate acționa fără vreo altă formalitate pe teritoriul unor state membre gazdă.

Este suficientă o copie certificată după hotărârea instanței care l-a desemnat sau un certificat emis de aceasta. Actul de desemnare poate fi tradus în limba oficială sau în una din limbile statului pe teritoriul căruia lichidatorul judiciar urmează să acționeze. Nu este necesară legalizarea actului sau o formă similară.

Lichidatorul poate să exercite pe teritoriul statelor membre gazdă oricare dintre competențele pe care le are potrivit legii române.

Pentru a înlătura orice dificultăți întâmpinate de creditorii de asigurări din aceste state el poate numi persoane care să îl ajute sau să-l reprezinte în derularea procedurii.

Lichidatorul judiciar desemnat potrivit legii unui alt stat membru poate să acționeze în aceleași condiții pe teritoriul statului român, atunci când acesta este stat membru gazdă.

Când își exercită competențele lichidatorul judiciar trebuie să respecte legile statului pe al cărui teritoriu acționează fără a utiliza forța sau dreptul de a soluționa litigii și dispute în activitatea sa.

Procedurile de valorificare a activelor și furnizarea informațiilor angajaților societății de asigurare/reasigurare trebuie desfășurate cu respectarea în special¹⁷ a legislației statului gazdă.

f. Validitatea actelor de înstrăinare după deschiderea procedurii. Există anumite acte de înstrăinare pentru bunuri care sunt supuse publicității prin înscrierea într-un registru public.

Dacă după deschiderea procedurii falimentului unei societăți de asigurare/reasigurare aceasta înstrăinează cu titlu oneros un activ imobiliar, o navă și (sau) o aeronavă sau valori mobiliare care sunt înregistrate în registrele publice potrivit legii unui stat membru atunci valabilitatea unui asemenea act se află sub incidența legii statului pe teritoriul căruia se află activul sau sub a cărui autoritate se ține registrul, contul sau sistemul respectiv.

Sunt exceptate¹⁸ astfel de la aplicarea legii române, în privința lichidării patrimoniului societății de asigurare aflată în faliment, înstrăinările de nave, aeronave, valori mobiliare și alte

¹⁵ Art. 324 din Legea nr.85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență.

¹⁶ Art. 324 (2) din Legea nr.85/2014

¹⁷ Art. 327 (3) din Legea nr.85/2014

¹⁸ Cărpănu, S.D., Hotca, M.A., Nemeș, V., *Codul insolvenței comentat*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p.714.

titluri pentru care transferul presupune introducerea lor într-un registru, cont stabilit sau sunt plasate într-un sistem central de depozitare.

1.2. Informarea autorităților din statele membre și drepturile creditorilor

a. Informarea autorităților. Tribunalul informează de îndată Autoritatea de Supraveghere Financiară cu privire la hotărârea de deschidere a procedurii de faliment inclusiv cu privire la efectele pe care o astfel de procedură le poate avea. Informarea se face înainte de adoptarea hotărârii sau imediat după aceea.

Autoritatea de Supraveghere Financiară după ce a fost informată, la rândul ei, de urgență informează autoritățile de supraveghere din toate celelalte state membre despre hotărârea de a deschide procedura falimentului societății de asigurare/reasigurare și despre efectele concrete posibile ale unei astfel de proceduri.

b. Publicitatea hotărârii de deschidere a procedurii falimentului societății de asigurare/reasigurare. Hotărârea de deschidere a procedurii falimentului se publică¹⁹ în extras în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. Publicarea se face prin grija Autorității de Supraveghere Financiară. Prin efectuarea publicității se asigură posibilitatea creditorilor din statele membre gazdă de a-și valorifica drepturile în procedură. Se asigură astfel respectarea principiului egalității de tratament a tuturor creditorilor societății falite.

c. Înregistrarea hotărârii de deschidere a procedurii falimentului societății de asigurare/reasigurare. Instanța competentă, în speță judecătorul sindic are dreptul și poate solicita²⁰ înregistrarea hotărârii de deschidere a procedurii falimentului societății de asigurare/reasigurare debitoare, după caz în registrul imobiliar, în registrul comerțului sau în oricare alt registru ținut de statele membre.

Obligatoritatea²¹ înregistrării este impusă doar în anumite cazuri, când legea statului respectiv o reglementează. De aceea în formularea sa articolul 326 (1) se exprimă în sensul că instanța "poate" solicita înregistrarea.

Cheltuielile²² ocazionate de înregistrare sunt considerate, potrivit legii, cheltuieli de procedură, dar se apreciază²³ că este dificil de realizat acest imperativ și că ar fi fost mai bine dacă obligația de înregistrare ar fi fost pusă în sarcina lichidatorului judiciar sau Autorității de Supraveghere Financiară.

d. Informarea creditorilor societății de asigurare/reasigurare privind deschiderea procedurii falimentului. Creditorii de asigurări cunoscuți care au reședința obișnuită, domiciliul sau sediul social în România sau într-un alt stat membru trebuie să fie informați²⁴ de îndată după deschiderea procedurii falimentului unei societăți de asigurare/reasigurare persoană juridică română.

Informarea trebuie făcută după caz de Autoritatea de Supraveghere Financiară sau de lichidatorul judiciar, prin comunicarea în mod individual către fiecare creditor de asigurări a unei notificări scrise.

În notificare trebuie să fie cuprinse: termenele limită; sancțiunile pentru nerespectarea termenelor; organismul sau autoritatea abilitată să accepte prezentarea sau contestarea creanțelor; creanțele care sunt supuse verificării; efectele procedurii de lichidare asupra contractelor de asigurare; drepturile și obligațiile persoanelor asigurate.

Informarea se face în limba română sau în limba oficială a statului în care creditorul își are reședința obișnuită, domiciliul sau sediul principal după caz.

¹⁹ Art. 326 (1) din Legea nr.85/2014

²⁰ Art. 326 (1) din Legea nr.85/2014

²¹ Art. 326 (2) din Legea nr.85/2014

²² Art. 326 (2) din Legea nr.85/2014

²³ Cârpenaru, S.D., Hotca, M.A., Nemeș, V., *op.cit.*, 2014, p. 710.

²⁴ Art. 329 (1) din Legea nr.85/2014

e. Drepturile creditorilor. Creditorii de asigurări care au reședința, domiciliul sau sediul după caz, au dreptul să-și declare creanțele și să facă observații referitoare la acestea.

Cererile se adresează Fondului de garantare și (sau) lichidatorului judiciar și se transmit în limba oficială a statului membru.

Creditorii de asigurări cu domiciliul, sediul sau reședința în România și cei care au domiciliul, sediul sau reședința în statele membre gazdă beneficiază de același tratament și de același rang pentru creanțele de aceeași natură. Este consacrat principiul egalității²⁵ de regim juridic între creditorii cu stabilimentul principal în România și cei cu stabilimentul principal în statele membre gazdă.

Creditorii sunt obligați să transmită copie după actele lor și să indice natura creanței, valoarea, momentul nașterii acesteia și dacă beneficiază de cauze de preferință.

Fondul de garantare și (sau) lichidatorul judiciar, după caz, este obligat să asigure informarea periodică a creditorilor de asigurări.

2. Falimentul sucursalelor societăților de asigurare/reasigurare din alte state membre ale Uniunii Europene care au sediul în România

2.1. Deschiderea procedurii

Legea aplicabilă deschiderii procedurii falimentului asupra sucursalelor societăților din alte state membre ale Uniunii Europene, dar cu sediul sucursalei în România este legea statului de origine.

Lichidarea de pe teritoriul României a unei sucursale care aparține unei societăți de asigurare înregistrată într-un alt stat membru al Uniunii Europene este supusă legii statului de origine și nu legii statului român.

Este consacrat astfel principiul reciprocității aplicării legii privind raporturile de drept inetrnațional privat.

2.2. Drepturile persoanelor împuternicite

Persoanele împuternicite să aplice măsurile dispuse de organele competente din statul de origine pot acționa fără nicio altă formalitate pe teritoriul României. Este suficientă o copie certificată după actul de numire sau un certificat emis de autoritatea respectivă însoțit de traducerea în limba română.

Persoanele respective pot să-și exercite pe teritoriul României toate competențele²⁶ care le au conform legislației statului de origine și pot să-și numească sau angajeze persoane care să le reprezinte pe teritoriul României.

Ele sunt obligate să respecte legislația română, în special pe cea privind valorificarea activelor și furnizarea de informații angajaților din România ai societății de asigurare/reasigurare.

2.3. Comunicarea deciziei de deschidere a procedurii falimentului

Decizia de deschidere a procedurii falimentului sucursalei de pe teritoriile României trebuie să fie comunicată registrului comerțului la care societatea de asigurare este înregistrată.

Comunicarea se face prin grija autorităților administrative sau judiciare competente din statul membru de origine sau a lichidatorului judiciar, după caz. Este vorba de registrul comerțului unde este înregistrată sucursala.

2.4. Informarea autorităților străine

Instanța competentă²⁷ potrivit legii române (în speță tribunalul) este obligată să informeze de îndată prin intermediul Autorității de Supraveghere Financiară autoritățile competente din statele membre gazdă asupra hotărârii de deschidere a procedurii falimentului sucursalei cu sediul în România a unei societăți de asigurare cu sediul în alt stat decât un stat membru, dar care are sucursale și (sau) filiale pe teritoriul altor state membre.

²⁵ Cărpenaru, S.D., Hotca, M.A., Nemeș, V., *op.cit.*, 2014, p. 717.

²⁶ Art. 333 (2) din Legea nr.85/2014

²⁷ Art. 335 (1) din Legea nr.85/2014

Obligația instanței române este de a informa statele membre în care societatea de asigurare are sucursale sau filiale privind efectele procedurii.

Informarea trebuie făcută înainte de pronunțarea hotărârii de deschidere a procedurii sau imediat după acest moment și se va preciza și dacă autorizația de funcționare a sucursalei sau filialei respective a fost retrasă.

3. Sucursalele societăților de asigurare/reasigurare din statele terțe

Dacă sucursala este situată într-un stat membru al Uniunii Europene dar aparține unei societăți de asigurare cu sediul principal în afara Uniunii Europene, statul membru de origine este statul în care sucursala a primit o autorizație de funcționare, iar autoritățile de supraveghere și competente înseamnă autoritățile statului membru în care sucursala a primit autorizația²⁸.

Când o societate de asigurare/reasigurare are sediul principal în afara Uniunii Europene și are sucursale în cel puțin două state membre fiecare sucursală beneficiază de un tratament independent.

Autoritățile competente și autoritățile de supraveghere, precum și lichidatorii judiciari desemnați din statele membre vor coopera și își vor coordona acțiunile pentru exercitarea atribuțiilor și competențelor stabilite de lege.

Fiecare sucursală se va lichida potrivit legii statului pe teritoriul căruia funcționează.

---

²⁸ Art. 336 (1) din Legea nr.85/2014

BIBLIOGRAPHY

1. **Bufan, R., și alții**, *Tratat practic de insolvență*, Ed. Hamangiu, București, 2014;
2. **Cărpănu, S.D., Hotca, M.A., Nemeș, V.**, *Codul insolvenței comentat*, Ed. Universul Juridic, București, 2014;
3. **Ciurel, V.**, *Asigurări și reasigurări. Abordări teoretice și practice internaționale*, ED. C.H. Beck, București, 2000;
4. **Constantinescu, A., D., Dobrin, M., Ungureanu, M., A., Grădișteanu D.**, *Tratat de asigurări*, Ed. Semne'94, 1999;
5. **Legea nr.503/2004** privind redresarea financiară, falimentul, dizolvarea și lichidarea în activitatea de asigurare, publicată în Monitorul Oficial nr.1193 din 14 decembrie 2004.
6. **Legea nr.85/2014** privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență
7. **Popescu, D., Macovei, I.**, *Contractul de asigurare*, Ed. Junimea, Iași, 1992;
8. **Popescu, D., Macovei, I.**, *Contractul de asigurare*, Ed. Junimea, Iași, 1982;
9. **Sferdian, I.**, *Dreptul asigurărilor*, Ed. C.H. Beck, București, 2007.